Het woord van Da Costa:

Bouwt Scholen, in wier school het [Evangeliezout
Uit Bij- en Ongeloof een dierbre jeugd [behoudt,

kan thans in vollen omvang tot werkelijkheid worden gebracht. De snelle groei van het getal onzer Christelijke Scholen, sinds de Staatssubsidie werd toegestaan, bewijst wel, welk een behoefte aan Christelijk onderwijs bestaat. En vooral in onze groote steden zal nu met ernst de poging kunnen worden beproefd om door uitbreiding van het aantal Christelijke scholen weer te herwinnen, wat door de Staatsschool verloren ging.

Maar zal deze strijd met de Staatsschool tot een werkelijke overwinning leiden, dan zal ons Christelijk onderwijs ook moeten toonen, dat het in innerlijke kracht de Staatsschool overtreft. Op onze Christelijke onderwijzers wordt daarom een zeer hooge roeping gelegd. Ze zullen voor alle dingen mannen des geloofs moeten zijn, mannen, die, bezield door hun heilig beginsel, onze jeugd voor de Christelijke religie weten te winnen en te behouden. Maar ze zullen ook moeten toonen, dat zij, door dit Christelijk beginsel gedragen, paedagogisch hooger staan dan de mannen der Staatsschool en het onderwijs aan hun scholen zal rijker vrucht moeten dragen voor de opvoeding van ons volk.

Zoo zal het opnieuw een strijd moeten worden voor onze Christelijke school. Een strijd niet met publieke, maar met geestelijke wapenen gestreden. Een strijd, waarin het zal moeten ,blijken, dat onze Christelijke scholen uitnemender zijn dan de openbare scholen, niet in religieus gehalte, maar in elk opzicht. Zoo eerst zal onze Christelijke school in ons volksleven de plaats der eere kunnen innemen, die haar toekomt. De liefde van ons Christenvolk zal daardoor steeds sterker en krachtiger voor deze school worden. En haar invloed zal zich uitstrekken ook tot degenen, die nu nog verre van haar staan, maar haar dan als een zegen zullen beschouwen.

In memoriam
Ds. P. J. W. Klaarhamer.

Wederom heeft het God den Heere behaagd een uit de oude garde onzer predikanten tot zich te nemen. Nauwelijks was Sikkel ons ontnomen, of ook Klaarhamer ging heen. Klaarhamers kracht was reeds gebroken. Een ernstige krankheid van het hart sloopte hem. En zijn arbeidstaak in onze Kerken was reeds afgeloopen, toen hij als emeritus predikant Utrecht verliet en naar Hilversum, waar hij 't eerst predikant was geweest, terugkeerde. Maar rusten kon Klaarhamer niet. Hij bleef Zondag aan Zondag prediken. Nog pas had hij Dr. de Moor ingeleid bij de gemeente te Utrecht. Zelfs toog hij daarna nog naar Amsterdam om als deputaat der Kerken de colleges bij te wonen. En toen kwam plotseling de dood. Het hart begaf hem. En hij ging heen in de eeuwige rust.

Maar Klaarhamer's naam zal in ons midden niet vergeten worden. Hij was een man van groote kracht. Het meest bleek dit, toen hij in Zeeland stond en door zijn machtig bezielend woord de Zeeuwsche broederen tot reformatie riep van de Kerk, en niet alleen in Middelburg, maar in heel Walcheren en ver daarbuiten zijn woord weerklank vond. Zoo werd hij, om in de taal van het volk te spreken, een der Vaderen der Doleantie. Dat is het glorietijdperk uit zijn leven geweest.

Daarna trok hij naar Utrecht, waar hij jaren lang de Kerk met trouwen ijver diende. Ook hier was zijn taak niet gemakkelijk. Want Klaarhamer was een man uit één stuk, een man van onverzettelijk beginsel, een man die van plooien en strijken niet weten wilde. Maar al botste en kraakte het soms, Klaarhamer hield stand, en wat toch altoos weer hem de overwinning schonk, was de machtige prediking, die van hem uitging. Een prediking, die zoo diep indrong in de consciëntiën, maar ook zoo rijk de liefelijkheid van het Evangelie deed hooren.

Ook in ons kerkelijk leven in het algemeen is Klaarhamer een man van beteekenis geweest. Tevreden met veel wat hij om zich heen zag opkomen, was hij niet. Hij was en bleef een boeteprofeet. Verzwakking van het beginsel, dat hem zoo heilig was, zag hij maar al te veel. En zijn woord kon toornend daartegen uitgaan als van een Elia.

Maar men droeg het van hem, omdat men wist, hoe ernstig en oprecht hij het meende. En aan zijn liefde voor onze Kerken twijfelde men nooit.

Het is wel droef, wanneer God de Heere zulke mannen uit ons midden wegneemt. Maar we hebben Hem te danken voor wat Hij in hen ons geschonken heeft.

Moge God zijn weduwe en kinderen troosten.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

1. Nieuwe Theologische Studiën, practisch maandschrift voor Godgeleerdheid, geredigeerd door Dr. A. van Veldhuizen. — J. B. Wolters — Groningen, den Haag, 1920.

Van dit maandschrift, hetwelk zijn 3en jaargang doet, ontvingen wij de 7e en 8e Aflevering.

In Afl. 7, onder den titel Proces en Drama, naar aanleiding van: Das Werden des Gottesglaubens, een boek van den Zweedschen Godsdiensthistoricus Söderblom, een voor de Godsdienst-geschiedenis en wijsbegeerte belangrijk artikel van Dr. v. d. Leeuw. Volgt een artikel van Ds. E. H. Wiersenga over: De beteekenis van gerechtigheid Gods en de rechtvaardiging door 't geloof. Onder het opschrift: Rondom den Christus bespreekt Dr. van Veldhuizen de nieuwste Duitsche, Vlaamsche en Engelsche literatuur over Jezus. Onder den titel Zending en Kerk een dergelijk artikel van Dr. H. M. van Nes op het gebied van Zendingslectuur.

In Afl. 8. een artikel Thámát van Dr. A. K. Edelkoort, predikant te Markelo, waarin het gaat over de Babylonische mythe, die tot hoofdmotief heeft den strijd van den god Mardoek tegen het monster Tiámát.

Volgt Dr. H. Th. Obbink met zijn: Uit de Geschiedenis der Godsdiensten, waarin hij de nieuwste werken over Godsdienst-geschiedenis bespreekt en beoordeelt. In Critica Sacra heeft Dr. F. M. Böhl het over den tegenwoordigen stand der O.T.-kritiek. Op p. 267 schrijft hij: »Wat Kuenen en Wellhausen voorstelden, stond lijnrecht tegenover de traditioneele beschouwing" en op p. 269, dat „thans ook bij geleerden van »links een zekere terugkeer naar de traditioneele denkbeelden onmiskenbaar is."

In 'n bladvulling op p. 265, leest men onder: Onjuiste voorlichting, dat de bewering op p. 138 der uitgave van het Kort Begrip door Ds. G. Eezinga met een voorrede van Prof. Biesterveld, Kampen 1915: »De Synode der Ned. Herv. Kerk heeft de Doopsformule van Mt 28 niet verplichtend durven stellen, ja ook den Doop zelven niet. Men kan daar tot het Avondmaal toegelaten worden zonder gedoopt te zijn," — onjuist is.

Onjuist, omdat Art. 38 al. 5 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs luidt: »dan heeft de aanneming voortgang, wanneer de aannemelingen zich bereid verklaren, voorzoover zij niet gedoopt zijn, den Doop te ontvangen".

Onjuist, omdat in 1896 door de Synode een circulaire aan de Kerken gericht is om toe te zien, »dat bij de Doopsbediening de woorden ontleend aan Mk 28:19 worden uitgesproken."

2. Nu in deze vóórlaatste maand van het jaar het Kerstfeest weer zoo langzaam aan in 't zicht komt, zenden H.H. uitgever ons hun publicaties, die ter uitdeeling op Zondagsscholen of ook in den huiselijken kring, geschikt zijn. Zoo ook J. M. Bredée's Uitgevers-Maatschappij te Rotterdam.

De zending van den Catalogus harer uitgave deed zij vergezeld gaan van die eener collectie boekjes uit Bredée's Familie-Bibliotheek, die ik, zooals Vrije Dienst, een verhaal uit het Diaconessenleven, door Hedwig Andrae, Een Dienstknecht des Heeren, Charles Haddon Spurgeon, door Johanna Breevoort, bijzonder kan aanbevelen. Deze aardig uitgevoerde werkjes in net cartonnen band — de Bibliotheek telt er een 8-tal — zijn meest voor volwassenen bestemd, maar het zooeven genoemde van Johanna Breevoort heeft de begaafde schrijfster dus weten te bewerken, dat ook *jongeren* er wat aan hebben. Dit laatste geldt ook van No. 8 uit de Bibliotheek, het bekende en klassieke werk in onze christelijke literatuur, John Bunyan's Pelgrims Reize naar de eeuwigheid.

Bredée's Familie-Bibliotheek, biedt keur van lectuur voor het christelijk gezin.

En dan ook van lectuur, die bepaald voor kinderen geschikt is, wil ons Bredée's Boekhandel en Uitgevers Mij, dit jaar weer met Kerstmis voorzien.

Zoo zond zij een zestal gecartonneerde werkjes van bekende christelijke auteurs, als van Aalst, Veltman, Gerda, Vergers, Riek Ouburg en Johanna Breevoort.

Zij zond ons ook een tiental, slechts ingenaaide, doch in hun soort niet minder mooie werkjes van deze en andere auteurs; proeven van welgeslaagde Kinderlectuur.

En bovendien zond Bredée's Uitgevers-Mij ons haar bekenden Martha-Kalender.

Het Schildt beeldt Ruth, en wel zoo mooi, dat al is het niet, als de meeste Kalender-Schilden gekleurd, het toch aangenaam aandoen zal wanneer men er in 1921 op kijkt. Het Blok heeft aan den voorkant der blaadjes 'n tekst met er onder een opbouwend woord en aan den achterkant verhaaltjes, historische herinneringen, opmerkingen en gedachten.

Deze Kalender, die reeds zijn dertigsten jaargang doet, houdt ook nu weer zijn goeden naam op en wie zich hem aanschaft steunt dan bovendien de Martha-Stichting, die dit, bijzonderlijk in dezen tijd, noodig heeft.

3 Ook van den Uitgevers-Maatschappij E. J. Bosch Jbzn te Baarn kregen wij, met het oog op de Feestdagen, boekjes en boeken.

'n Zevental Kinderboekjes, waaronder vier met kinderversjes naast aardige, deels kleurige prentjes, zooals Van Kleine Menschjes, door Hermanna, en Traantjes en Lachtjes en Kinderspel, beide door Hermanna en Keunig, en Vroolijke Kinderen door Hermanna en I. M. Westerbrink-Wirtz en verder drie geïllustreerde proza-stukjes, zooals Om een likje stroop alles overhoop, een vertelling naar ouden trant, door Jan Veltman; Jantje en Jaapje en Toen Jantje ziek was, beide door G. Ingwersen.

Alle zeven boekjes, waarin de auteurs van hun talent voor kinderen te schrijven blijk geven en waarin kinderen plezier zullen hebben.

Maar ook voor onze jongens kan men bij de Uitgevers-Mij E. J. Bosch Jbzn terecht, en dan vestig ik bepaald de aandacht op de twee echte jongensboeken De Club op Klompen, door I. M. Westerbeek-Wirtz en De Geheimzinnige Schat door H. W. Hoekstra-van der Meulen.

Voor de rijpere jeugd en ook voor volwassenen vestig ik de aandacht op drie andere boeken van E. J. Bosch Jbzn te Baarn: In 's Levens Poort door G. Themmen, Van velerlei verwachtingen door J. M. Westerbrink-Wirtz en ook op 'n vrucht van buitenlandschen bodem: Het Groote Stille Licht, door Elisabeth Franke, vrij bewerkt naar het Duitsch door Jacoba. Dit laatste is een verhaal uit Davos, uit het leven in het Sanatorium met zijn lijden en sterven, doch belicht door het christelijk geloof en wat hier beschreven wordt is blijkbaar doorleefd.

4. Christelijk Vrouwenleven, ook een Uitgave van de Uitgeversmaatschappij E. J. Bosch Jbzn te Baarn, geeft in het November-Nr. 'n Meditatie van Johanna Breevoort over Ps. 32 : 1: »Ik zeide, Ik zal belijdenis van mijne overtredingen doen voor den Heere en Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonde". A. D. schrijft er de Kroniek. Van Bataksch Vrouwenleven vindt men er het Vde stuk. Mr Bsse J. A. van Verschuer plaatste er Iets over Kinderwetten dat wordt vervolgd. De Rubriek: Litteratuur en Leven verzorgt er H. C. Gunning-de Vries. A. v. H.-S. heeft het er over: Het Kindertekenen en het volle leven, een boek van M-vr. L. Belinfante en over een boekje van Mej. G. ten Broek-Bakker: Breiuw kleeding zelf, in welk boekje de dames 13 Handleidingen vinden over het breien van handschoenen, jumpers, jurkjes, — schrijft er A. v. H.-S.

Volgt een vers Aan Zee, door M.

De situatie is deze.

'n Juffrouw kijkt bij vallenden avond, in het duin liggend, het hoofd op d'armen gestut in het zand, over de Zee, naar de avondster en tevens hoe:

»Daar ginds aan d'oever
Gaat stilkens een paar".

Zij hoort:

»Hun stemmen fluist'ren
Haar lach klinkt blij!.....
Eén oogenblik nog —
Zij zijn voorbij."

Dan donkert het al meer en nog ligt de Juffrouw op haar rug aan duinenrand, haar hoofd in d'armen gestut op 't zand. Zij, de vereenzaamde, de zoo heelemaal-alleene, in kil-duistere leegheid, nu droomend.

..... snikt in die leegte van zielewee.

Dit Nr. Van *Vrouwenleven* wordt besloten door Mej. G. L., specialiste op het gebied van huishoud-kunst, met in haar rubriek Huishouding en Keuken 'n amusant en tevens leerzaam artikeltje over het zeer actueele onderwerp: »Zonder dienstbode!"

Tusschen dit slot en het vers van de snikkende Juffrouw aan Zee, vindt men A. v. H. S. Binnen- en Buitenlandsche Bladen en Brochures- en wat ik er in gelezen heb. De verzorgster dezer Rubriek is het heel niet eens met hen, die in de »vrouw" enkel de »moeder" zien, maar goed eens met zekeren Dokter Scott Holland, die zei, dat een »ongetrouwde vrouw" evengoed een Goddelijke instelling is als een »vrouw en moeder." En o.m. voegt zij daaraan toe: »Denken wij eens aan die prachtvrouwen uit onzen tijd, ongetrouwd, maar bezig aan den opbouw der menschheid ....." »Wat zou er van de wereld terechtkomen, als er geen zichzelf opofferende, hoogstaande, ongetrouwde vrouwen waren?"

G.

Voor Kinderen.

UIT HET OOSTEN.

In en om Jeruzalem.

III.

(Bij vergissing was reeds gesproken van slot).

Na een eindweegs te hebben voortgereisd, zoo meldt een reiziger uit onzen tijd, bereikten wij Anata, het vroegere Anathoth, de geboorteplaats van den tranenprofeet Jeremia. Vanhier klimt ons pad geduriglijk, totdat wij den top van den berg Scopus bereiken, vanwaar wij ons eerste gezicht op Jeruzalem verkrijgen.

Wie beschrijft de gewaarwordingen van dit oogenblik? Onwillekeurig houden wij halt om met bewogen gemoederen onze oogen te vergasten aan het tooneel dat zich voor ons vertoont. Daar ligt de Heilige Stad — de stad die den vromen Jood den zucht ontlokt: „Indien ik u vergeet, o Jeruzalem, zoo vergete mijne rechterhand zichzelve! Mijne tong kleve aan mijn gehemelte, zoo ik aan u niet gedenke, zoo ik Jeruzalem niet verheffe boven het hoogste mijner olijdschap! Daar ligt het Jeruzalem van onzen Heiland, welks straten Hij bewandelde, waar Hij leerde en leed, over hetwelk Hij tranen storte, en riep: „O Jeruzalem, Jeruzalem, gij die de profeten doodt en steenigt, die tot u gezonden worden; hoe menigmaal heb Ik uwe kinderen willen bijeenvergaderen, gelijkerwijs eene hen hare kiekens bijeenvergadert onder de vleugelen; en gij hebt niet gewild!"

Wij haasten ons om de stad zelve te bereiken. Onze tenten zijn opgeslagen niet ver van de muren der stad, en in de onmiddellijke nabijheid van de zoogenaamde „Graven der Koningen." Deze graven zijn onderaardsche kamers en grafkelders, uit de moederrots uitgehouwen, en naar alle waarschijnlijkheid voor vorstelijke personen bestemd. De overlevering wil, dat de Koningen van Juda hier begraven werden, doch de graven zijn blijkbaar uit lateren tijd. Robinson beschouwde ze als gehouwen door Helena, koningin van Adiabene (ten Oosten van de Tigris) gesticht, die tot 't Jodendom werd bekeerd, en omstreeks 't jaar 48 n. C. in Jeruzalem kwam wonen.

De poort door welke men Jeruzalem binnengaat, als men 't Noorden komt, is de Damascuspoort. Zij is de schoonste van de tegenwoordige poorten van Jeruzalem. Zij is blijkbaar meermalen herbouwd geworden. Een inschrift zegt ons dat Sultan Soliman haar gebouwd (of herbouwd) heeft in het jaar 944 van de Hegira (1566 n. C.) Wij bemerken dat de poort gevormd is van bouwstoffen die uit de overblijfselen van vroegere gebouwen voorhanden waren. Op verschillende afstanden in den muur der poort zien wij steenen met cirkelvormige verhevenheid in hun midden. Zij vormden de „voetstukken" van kolommen die een thans verwoest gebouw moeten versiert hebben. De Damascus Poort staat ongetwijfeld op de juiste plaats waar vroeger ook een poort der stad was. Immers vanbinnen de poort beschouwende, zien wij duidelijk, zich omtrent 6 voet boven den grond verheffende, den „sluitsteen" van den boog van een vroegere poort. Het blijkt dus, wat trouwens ook door uitgravingen overvloedig is bewezen geworden, dat de oppervlakte van het hedendaagsche Jeruzalem „ongeveer 30 voet boven de oppervlakte van het Jeruzalem van onzen Heiland is". Het laat zich gemakkelijk begrijpen waarom dit alzoo is. Niet minder dan 27 maal is Jeruzalem in den loop zijner geschiedenis belegerd geworden, en verscheidene malen is de stad geheel verwoest geworden. Keer op keer is zij echter herbouwd geworden, doch telkens op het puin eener vroeger vernielde stad. Zoo rees langzamerhand de oppervlakte, terwijl de holten en kloven allengs werden opgevuld en soms haast onzichtbaar gemaakt.

Voor het doel dat we ons voorstellen: eenig licht te werpen op de voornaamste bladzijden van het evangelisch verhaal van Jezus' omwandeling op aarde, heeft vooral de oostzijde der stad belang. Daar verheft zich de heuvel „de Olijfberg[1]). Josefus zegt dat hij 5 stadiën (3000 voet) van den ringmuur der stad verwijderd lag. In twee minuten daalde men af tot de bodem van de vallei van den Kedron. De beek overgaan zijnde, beklom men den heuvel, want de vallei was niet breeder dan het bed van den bergstroom. Voor men aan de beek kwam, ging men door Betfage, zoo genoemd om het groot aantal zijner vijgeboomen. Bethfage was geen dorp, maar eene voorstad van Jeruzalem; de geheele ruimte grenzende aan den Oostmuur der stad droeg dien naam.

De Olijfberg, de naam reeds duidt het aan, was boomrijk. Op de naar de zijde des tempels gekeerde helling, bevonden zich de graven der profeten en van andere voorname personen uit het Oude Testament. Stellig heeft Jezus hen gezien en met den vinger aangewezen, staande in den voorhof van Salomo, toen hij tot de Pharizeën zeide: „Gij zijt den witgepleisterden graven gelijk" (Matth. 23:27 v. v.) Sommige dezer grafmonumenten hebben den tand des tijds weerstand geboden; onder meer het graf van Absolom, waarvan de echtheid door de meeste reizigers wordt aangenomen. Hier zat ook de Heer Jezus met het gezicht op den tempel, toen Hij Jeruzalems verwoesting aankondigde.

Over de Kedron lag een brug welke den tempel aan den Olijfberg verbond. Deze heuvel, aldus vereenigd met het heiligdom, ontving daardoor eenigszins een gewijd karakter. Somtijds werd hij beschouwd deel uit te maken van de tempelomgeving. Ook hadden er de priesters vier winkels gesticht die zij zelf bestuurden en waarvan de opbrengst behoorde aan de machtige familie van den Sadduceër Annas. Deze kleine bazaar was gelegen onder twee prachtige ceders, die schuilplaats verleenden aan duizenden van duiven. Deze waren voor den verkoop bestemd, en maandelijks trok men veertig zilverlingen als opbrengst van wat verkocht werd voor den ceremonien der reiniging, den vrouwen opgelegd. Het is zeer waarschijnlijk dat Maria onder deze cederboomen de duiven kocht, welke zij ter offerande bracht. (Luk. 2:22, 24) Het was ook zeker daar ter plaatse, in het woon- of tuinhuis van Annas, grenzende aan den bazaar, dat Jezus, onmiddellijk na zijne gevangeneming, werd gebracht (Joh. 18:13).

Het evangelie van Johannes (18:1) spreekt van een „hof" in welken Jezus ging. Klaarblijkelijk is hier sprake van eene, op de een of andere wijze; omheinde ruimte me olijfboomen beplant en waarin zich eene pers bevond(Gethsemané beteekent „olijfpers") en dus van een eigendom toebehoorende aan een van Jezus' vrienden die binnen Jeruzalem woonde; in de stad waren tuinen verboden.

Het kostte ternauwernood twintig minuten om van de stadspoort tot op den top van den Olijfberg te gaan. Dan ten Oosten afdalende, kwam men na nogmaals twintig minuten gegaan te zijn te Bethanië (dadelhuis). Deze weg, dien Jezus op Palmzondag aflegde, bestaat nog, met dezelfde kromming waar de heilige stad, totnogtoe onzichtbaar, plotseling voor het oog verschijnt. Bij deze kromming moeten wij het tooneel plaatsen der gebeurtenissen ons beschreven in Luk. 19:41 v. v.

Bethanië lag te midden van landhoeven en dorpjes, geheel omringd door palmboomen, en als verscholen in het geboomte. Het was de plaats waar de Heiland een weinig rust zocht, na de redetwisten in den Voorhof der heidenen. Scherp was het onderscheid tusschen de hoofdstad en het dorpje. Jeruzalem was de stad, de menigte, de lichamelijke en geestelijke afmatting, de twisten de haat van de Pharizeërs, van de Sadduceërs, van allen die den dood van Jezus zochten. Bethanië was het land, de eenzaamheid, de rust naar lichaam en ziel, de herbergzaamheid van Maria, van Martha, van Lazarus, van hen die Jezus liefhad.

De weg van Jeruzalem naar Jericho leidde over Bethanië en van dit dorp af werd hij zeer onveilig; Ook laat Jezus de geschiedenis van den barmhartigen Samaritaan daar plaats vinden (Lukas 10:30). De waarheid en werkelijkheid van deze gelijkenis in juist deze lijst, zijn verwonderlijk. De priesters en levieten moesten dikwijls langs dezen weg; wij weten uit den Talmud dat van de vierentwintig priesterorden er verscheidene te Jericho woonden. En wat het feit zelve betreft van een aanval door roovers, te midden der bergen die Bethanië van den Jordaan scheidden, dit vond gedurig plaats. Onder het Romeinsche bewind, werd in de politie der wegen slecht voorzien, daar de Romeinen zich op de Joden verlieten om voor de veiligheid er van te zorgen, en de laatsten

[1]) Ten Zuiden der stad, daar waar de muur ongenaakbaar was, lag het diepe dal van Hinnom, (Ge-Hinnom of Gehenna). Men wierp er den afval van Jeruzalem in, welke door een langzaam vuur verteerd werd. Het stond in een kwaden reuk ook door de menschenoffers, er in oude dagen gebracht; en het werd dikwijls als beeld gebruikt voor het helsche vuur en de verblijfplaats der duivelen. (Zie kantt. op 2 Kon. 23 : 10.)

Hoogenbirk.

Vermengd Nieuws.

Uiteengedreven openluchtsamenkomsten. Ook in het Noorden van Berlijn, te Humboldthain, werden sedert Pinkstermaandag van dit jaar geregeld des namiddags te 4 ure openluchtsamenkomsten gehouden in het park. Behalve de genabuurde gemeenten werkten in deze samenkomsten de in het Noorden van de hoofdstad zich bevindende Vrije Kerken en Gemeinschaften mede. Elken Zondag sprak een predikant van de landskerk en een predikant van een vrije kerk, terwijl een koor van leden der landskerk of van een vrije kerk Christelijke liederen ten gehoore bracht. Elken Zondag kwamen er meest toehoorders, maar ook de vijandschap van de Christus vijandige wereld werd steeds grooter. Het gebeurde meermalen dat de spreker niet kon voortgaan, omdat de vijanden het door het maken van helsch lawaai onmogelijk maakten. Eenmaal geschiedde het, dat de spreker, die van af een heuvel het woord voerde, daarvan naar beneden gestooten werd; een ander spreker werd de hoed van het hoofd geslagen. Desniettegenstaande poogde men telkens opnieuw het Woord Gods te verkondigen. Ten slotte werd het lawaai tot een tumult. Schreeuwende en fluitende benden drongen in de rijen menschen die zich rondom den prediker geschaard hadden, en dreven ze uiteen. Brutale »vrijheidshelden« schaamden zich niet een jong meisje te slaan. Nauwelijks had de spreker den mond geopend, of de tegenstanders begonnen hun liederen te zingen; zij brulden: »leve de wereld-revolutie« en rustten niet voordat de prediker wegging en de samenkomsten gesloten werden. Van een optreden der politie om de rustverstoorders te keer te gaan, was geen sprake.

Winckel.

Officieele Gerichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Het jaar 1876 was het vrijheidsjaar voor de Universiteit en de beoefening der wetenschap in Nederland.

Tot groote blijdschap van mannen als Dr. A. Pierson.

Dr. Pierson was verheugd over het feit dat »officieel de dogmatiek als wetenschap door Regeering en volksvertegenwoordiging (is) begraven", en noemde dit een der belangrijkste gebeurtenissen in de geschiedenis van Nederland.

Immers »meent men, dat de theologie, in zooverre zij dogmatiek wil zijn, ons denken, dat is de ware methode van onderzoek, vervalscht, dan moet men er zich over verheugen, dat 's lands penningen tot dit schadelijk doel niet meer worden besteed«.

Dr. Doedes was het daar in 't geheel niet mee eens.

Wel vond hij dat de wet meer vrijheid gaf aan de Nederlandsche Hervormde Kerk inzake de benoeming van de hoogleeraren in de Godgeleerdheid, maar dat de kosten hieraan verbonden niet meer voor rekening van de schatkist zouden komen, hierin vergiste Dr. Pierson zich.

Ware dit het geval geweest, was bij de wet van 1876 bepaald, dat de Hervormde Kerk zelf in de kosten van hoogleeraren in de leerstellige en practische Godgeleerdheid moest voorzien, dan zou het met de geschiedenis der Universiteit geheel anders zijn geloopen.

Voortaan mocht de synode benoemen, maar, evenals voor de Amsterdamsche Universiteit, de Roomschen, Joden en atheïsten moesten blijven betalen voor »de Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, geroepen om de kweekelingen voor den Hervormden Godsdienst te vormen«.

Ook kon Dr. Doedes er zich volstrekt niet mede vereenigen, dat de Godgeleerdheid slippendraagster van de Staatstheologie werd genoemd.

Staatstheologie bestaat niet. Immers »de wet kent geenerlei voorschrift voor de Hoogleeraren met het standpunt dat zij in hunne wetenschap moeten innemen, met betrekking tot de wetenschappelijke richting waartoe zij moeten behooren, met betrekking tot de methode die zij bij hun wetenschappelijk onderzoek en onderwijs moeten volgen«.

»De Staat zegt eenvoudig: onderwijs deze en die wetenschap; hoe gij uw onderwijs wilt inrichten, is uwe zaak«.

Of — zoo gaat de hoogleeraar voort — »zou er een Staats- wis- en natuurkunde zijn? Of hij Darwinist is, dan wel tegen Darwins leer, de Staat vraagt het den natuurkundige niet, aan wien hij het onderwijs in vakken toevertrouwt, waarbij het Darwinisme in aanmerking komt«.

Vraagt men nu naar het academieleven, dan geeft Dr. Doedes daarvan de volgende omschrijving:

»Het academieleven van studenten en hoogleeraren is niet anders, dan een altijd voortgezette tocht ter opsporing en verdere ontdekking van de waarheid. . . .«

»een veldtocht derhalve, die niet anders mag »en kan gedacht worden dan als een onophoudelijke bestrijding en vervolging van alle »dwaling, van alle vooroordeel, van alle misverstand en verwarring van . . . .« enz.

Is dat zoo, dan zal het toch berwaarlijk gaan om niet eerst vast te stellen, wat onder waarheid en leugen moet worden verstaan.

Dr. A. Pierson meent »dat de theologie, in zooverre zij dogmatisch wil zijn, ons denken, dat is de ware methode van onderzoek, vervalscht«.

Vermoedelijk zal Dr. Doedes wel alles hebben aangewend om een veldtocht te openen tegen de leugen en dwaling van Dr. Pierson.

De Staat, zegt Dr. Doedes, »laat inhoud en vorm van het onderwijs in de met name genoemde leervakken vrij.«

Een gewoon mensch zou zeggen, dat zulke

Nagekomen Advertentiën.

STANDAARD-SERIE

Gelegenheidsgeschenken

Vroeger verschenen Uitgaven:

Deel I. Winterfeld—Platen, HARTELEED. Ing. f 1.80. Geb. f 2.80.

Deel II. M. v. O., GODSLEIDING. Ing. f 1.80. Geb. f 2.80.

Deel III. Winterfeld—Platen, DE IJZEREN RIDDER. Ing. f 1.80. Geb. f 2.80.

Vóór 1 December verschijnt:

Deel IV. GUIDO FILIUS GELOUTERD (door Ds. J. C. Sikkel). Ing. f 3.25. Geb. f 4.25.

Deel V. Ter perse (prijs niet hooger dan f 5.— gebonden, waardoor het onder ieders bereik komt)

Gedenkboek Dr. A. Kuyper

bevattende de artikelen die bij het verscheiden van Dr. A. Kuyper in de dagbladen en tijdschriften zijn verschenen de redevoeringen bij de begrafenis, en eene beschrijving van alles wat daarmee verband houdt.

Een boek van historische waarde.

Men verzuime niet reeds nu door inteekening zich van een exemplaar bij verschijning te verzekeren.

UITGAVEN
W. TEN HAVE, AMSTERDAM.

Ieder Antirevolutionair

zal in het bezit willen komen van het

Herinneringsgeschrift

over het afsterven van

Dr. A. KUYPER

waarin wordt opgenomen een verslag van de begrafenis-plechtigheid en van de bij deze gelegenheid gehouden toespraken en verder eenige mededeelingen omtrent zijn laatste levensdagen van den heer R. C. VERWEIJCK.

Het geheel wordt verlucht met

portretten van Dr. KUYPER

en verder met

meerdere illustraties

die momenten van de begrafenis-plechtigheid weergeven.

De prijs van dit boekje, dat binnen enkele dagen verschijnt is vastgesteld op

slechts 90 cents.

Bestellingen worden aangenomen in iederen boekhandel en na ontvangst van het bedrag bij de

UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
E. J. BOSCH Jbzn. - BAARN.

Zij die zich met den verkoop van dit boekje in hun woonplaats kunnen belasten vragen condities bij ons aan.